

Erkki Antero Länsimies
2.11.1915–4.12.1981

Sisältö

Perhe ja lapsuus Sortavalassa (1915–1934)	5
Varhainen aikuisuus (1934–1939)	7
Talvisota (1939–1940)	9
Välirauha (1940–1941)	11
Jatkosota (Juhannus 1941–syksy 1944)	13
Nurmes (1945–30.11.1952)	19
Savonlinna (1.12.1952–30.6.1958)	23
Kuopio I (1.7.1958–28.2.1966)	25
Tampere (1.3.1966–31.5.1970)	27
Kuopio II (1.6.1970–30.11.1978)	31
Eläkkeellä oloaika Kuopiossa (1.12.1978–4.12.1981)	35

Seuraavassa tekstissä esitän isäni elämäntarinaa sellaisena, kuin sen tällä hetkellä (marraskuussa 2005) koen ja muistan. Hän olisi täyttänyt 90 vuotta 2.11.2005, ellei olisi poistunut tuonilmaisiin juuri 66 vuotta täytettyään. Hän ennätti olla eläkkeellä miltei päivälleen kolme vuotta.

Itsenäinen Suomi oli 16 vuoden ja kuuden kuukauden ikäinen, kun hän aloitti sen palvelemisen varusmiehenä kesäkuussa 1934. Hän valmistui 22 vuoden ikäisenä metsänhoitajaksi ja siirtyi Metsähallituksen palvelukseen tammikuussa 1938. Hän taisteli molemmissa sodissa reservinupseerina. Isänmaan palvelu jatkui sotien jälkeen yhtäjaksoisesti eläkkeelle siirtymiseen asti vuoden 1978 loppuun Suomen juhliessa 61 vuoden ikäistä itsenäisyyttään. Näin laskien Erkki Länsimies palveli isänmaataan yhteensä yli 42 vuotta.

Kuopio, 1.12.2005
Esko Länsimies

Sortavalan mlk:n Puikkolan kansakoulun oppilaita 1925, Erkki Vestman takarivissä kolmas oikealta.

Perhe ja lapsuus Sortavalassa (1915–1934)

Isäni Erkki Vestman (noin vuodesta 1937 alkaen Länsimies) syntyi 90 vuotta sitten Sortavalassa. Hänen isänsä Antti Vilho (asiakirjoissa myös Anders Vilhelm ja Ville) oli tuolloin noin 40-vuotias ja äitinsä Anna Emilia (o.s. Hyvärinen) noin 31 vuoden ikäinen. Molemmat olivat syntyneet Pohjois-Karjalassa (Liperi ja Polvijärvi) ja tulleet töihin Laatokan rannalle jo hyvin nuorina.

Isoisäni toimi Pitkärannan kaivoksilla erilaisissa tekniikkaan liittyvissä töissä sekä purjehduskaudet Laatokan laivoilla konemiehenä. Hän suoritti höyrykoneenkäyttäjän kurssit Helsingin Teollisuuskoulussa 1901 ja Wiipurin Teollisuuskoulussa 1905 sekä Wiipurissa sähkötekniikan kurssin 1906.

Isoäitini hankki koulutuksen karjanhoitajaksi ja meijeristiksi Simananiemen Meijerikoulussa 1904 ja Joensuun karjanhoitajakoulun tarkastuskarjako kurssilta 1911. Hän työskenteli vuodesta 1905 alkaen avioitumiseensa saakka (1914) Niemelän Hovissa Laatokan rannalla vajaan 20 kilometrin päässä Sortavalasta. Hän vastasi sekä sikalan että meijerin hoidosta ja opetti kartanon meijeri- ja karjakkokoulussa. Erityisenä ansiona työnantaja mainitsee isoäitini tekemän voim ”joka on saavuttanut mitä parhaita mainetta laajalla alueella kotimaassa ja ulkomaalle lähetettäessä valtion laatumerkin ja että hän omaa erittäin hyvän järjestys- ja töidenjohtokyvyn.”

Antti Vilho ja Anna Emilia vihittiin marraskuussa 1914, juuri kun Euroopassa oli alkanut I maailmansota ja Venäjän keisarikunta veti viimeisiä hengenvetojaan. Venäjä oli aloittanut ns. yhdenvertaisuuslain perusteella ankarat venäläistämistoimet Suomessa. Näytti siltä, että edessä oli Suomen täydellinen muuttaminen keisarikunnan provinssiksi. Marraskuussa 1914 julkaistiin Venäjän hallituksen Suomen-politiikan ohjelma, joka olisi mykistänyt Suomen haaveet itsenäisyydestä. Maailmansodan käynnistymisen ja siitä seuranneen Venäjän vallankumouksen voidaan sanoa mahdollistaneen Suomen itsenäistymisen.

Näissä levottomissa ja taloudellisesti ankarissa oloissa Vestmanin perheeseen syntyi 2.11.1915 Erkki Antero ja kolme vuotta myöhemmin Arvo Petter (1918–1954). Perhe hankki Sortavalan Puikkolasta omakotitalon, mutta haaveena oli oma maatila. Anna Vestman halusi päästä toteuttamaan ammattiaan, joka oli ilmeisesti hänelle hyvin rakas. Perhe löysikin itselleen 1933 sopivan noin 6 hehtaarin maatilan Liikolan kylästä (Helylä), muutaman kilometrin päässä Sortavalan kaupungin pohjoispuolelta. Tämän maatilan omistusoikeuden lainhuuto kesti Läänin-hallituksessa kauan. Vasta kesällä 1939 – vain muutama kuukausi ennen Talvisodan alkua – maaherra Arvo Mannerin allekirjoituksella vahvistettiin ja rekisteröitiin maatilan omistus.

Erkki Vestman 19 vuoden ikäisenä upseerikokelaana Laatokan laivaston RT 3:ssa elokuussa 1935.

Varhainen aikuisuus (1934–1939)

Asevelvollisuus, valmistuminen metsänhoitajaksi Helsingin yliopistossa, vuosi Sotkamossa, ensimmäinen työpaikka.

Erkki Vestman valmistui ylioppilaaksi Sortavalan lyseosta toukokuussa 1934. Todistuksessa on laudatur matematiikassa ja ruotsinkielessä sekä cum laudet äidinkielessä, saksankielessä ja reaali-kokeessa. Hän aloitti jo kesäkuussa varusmiespalvelun Laatokan Rannikkotykistörykmentissä eli RT3:n merikomppanian viestijoukoissa. Lahdenpohjassa sijainneen aliupseerikoulun todistuksessa on keskiarvo 9.25. RUK:n 30. kurssin hän suoritti teknillisen linjan viesti-alalinjalla saaden yleis-arvosteluksi kiittäen hyväksyty. Asepukuna hänellä oli laivaston asu. Hän vapautui yli 14 kuukauden varusmiespalvelusta 28.8.1935 alle 20 vuoden ikäisenä ja ylennettiin reservin vänrikiksi 5.9.1935. Hän liittyi Sortavalan Suojeluskuntaan vuonna 1936.

Isä kirjautui Helsingin yliopistoon maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan syyskuussa 1935 Edwin Linkomiehen allekirjoituksen vahvistamana ja valmistui vain hieman yli kahden vuoden opintojen jälkeen metsänhoitajaksi joulukuussa 1937. Tutkintotodistus on kirjoitettu Erkki Vestmanille ja sen allekirjoittaja on Erik Lönnroth. Toisena opintovuonna hän liittyi Akateemiseen Karjala-Seuraan, mutta erosi siitä jo seuraavana vuonna.

Isä aloitti heti vuoden 1938 alussa vuoden kestävä jakson harjoittelevana metsänhoitajana Metsähallinnon Sotkamon hoitoalueessa legendaarisen aluemetsänhoitaja Juho August Huovisen alaisuudessa. Huovisen Veikko-poika asui vielä tuon kevään kotonaan Sotkamossa ennen Kajaanissa alkanutta oppikouluaan. Isäni seurasi Veikko Huovisen kirjailijauraa tarkasti ja kertoi joskus yhteisistä kioskikäynneistä Sotkamossa.

Isä lähetti jo harjoittelujaksollaan säännöllisesti kuukausittain rahaa vanhemmilleen. Nämä käytettiin perheen hankkiman maatilain rahoitukseen ja kunnostamiseen sekä Arvo-veljen avustamiseen. Ukki-Länsimies oli tuolloin täyttänyt jo 60 vuotta. Viimeiset konemestarin työtodistukset löytyvät 1930-luvun alusta, jolloin hän toimi suuren Altai-höyrylaivan ylikonemestarina sekä Laatokalla että Itämerellä.

Harjoitteluvuoden päätyttyä oli mahdollista suorittaa Metsähallituksessa Helsingissä metsänhoitajan virkatutkinto. Tutkinto kesti kaksi päivää. Virkatutkinnon todistus on kirjoitettu jo Erkki Länsimies -nimellä ja ”annetaan hänelle täten ylimääräisen metsänhoitajan arvokirja 4.1.1939.” Hän oli vain pari kuukautta aikaisemmin täyttänyt 23, kun hänet määrättiin Metsähallinnon Loimolan hoitoalueeseen avustavaksi metsänhoitajaksi 5.1.1939 alkaen. Tuo komennus vaikutti koko hänen loppuelämäänsä.

Loimolassa hän toimi Suojeluskunnan johdossa ja tutustui siellä toimiviin Kairikon kauppiasperheen poikiin, erityisesti lähes saman ikäiseen Niiloon (1914–1945). Kairikon perheen tyttäristä nuorimmainen Vera toimi kaupassa ja sen ohella aktiivisesti myös Lotta-toiminnassa. Ainakin isän silmä ja sydänkin taisivat kiinnittyä Vera-äitiin. Äidin kiireinen ja työntäyteinen elämä ei ehkä antanut aikaa huomata itseään lähes kolme vuotta nuorempaa metsänhoitajaa. Talossa liikkui ja vieraili valtava määrä matkalaisia, olihan Kairikon kauppahuoneessa tarjolla myös majoituspalvelua ja kesällä 1939 käynnistyneet ylimääräiset kertausharjoitukset (YH) lisäsi rajaseudulla liikkuvien matkalaisten määrää.

Vera Kairikon ja Erkki Länsimiehen kihlajaiskuva huhtikuussa 1940 pian Talvisodan päättymisen jälkeen. Morsiamen koti jäi Loimolaan ja sulhasen Sortavalaan.

Talvisota (1939–1940)

Laatokan-Karjalan mottitaistelut

Vänrikki Erkki Länsimies saapui liikekannallepanossa 8.10.1939 Erillisen Pataljoona 8 (ErP 8.) esikuntaan puhelinjoukkueen johtajaksi. Hänet lomautettiin lähes seitsemän kuukautta myöhemmin vappuna 1940 ja ylennettiin saman tien reservin luutnantiksi (ylipäällikön päiväkäsky No 55). Kesällä 1940 hänelle myönnettiin IV luokan Vapauden Risti miekkojen kera. Hän taisteli Talvisodassa Puolustusvoimien kantakortin mukaan Laatokan koillispuolella ja otti osaa taisteluihin Koverossa, Koirinojalla, Hippolassa, Ruokojärvellä, Lemetissä, Kelivaarassa ja Lavajärvellä. Nämä tienoot ovat kuuluisia mottitaisteluistaan, joissa kuoli kymmeniä tuhansia puna-armeijan sotilaita niin kutsutussa Kuolemanlaaksossa. Sinne, Pitkärannan ja Impilahden välisen tien varteen, on pystytetty – osittain Kuopion kaupungin rahoituksella – vaikuttava muistomerkki.

Talvisodan ensimmäisten viikkojen aikana ErP 8 otti vastaan Puna-armeijan vahvojen joukkojen hyökkäyksen pitkin Laatokan rantaa seuraavaa tietä rajalta Salmiin ja edelleen Pitkärantaan. Tavoitteena puolustavalla IV Armeijakunnalla oli estää vihollisen eteneminen Sortavalaan ja siitä eteenpäin eli linjalle Laatokka-Jänisjärvi-Korpiselkä-Uimaharju.

Isä kertoi vähän sodassa olostaan, mutta Talvisodan alkuhetket 30.11.1939 aamulla olivat ilmeisesti niin vaikuttavat, että niitä hän kertasi joskus, kun istuimme heidän Riistaveden kesämökkkinsä saunan lauteilla. Hänen suojeluskunta-porukastaan muodostettu ryhmä oli aivan rajalinjalla ja joukolle oli jaettu vain muutamia panoksia miestä kohden. Tehtävänä oli taistelukeskus säilyttäen viivästyttää joukkojen eteneminen ja tulla määrätyn aikataulun mukaan varsinaiselle puolustuslinjalle. Hyökkääjät lähestyivät etulinjaa pimeässä kolistellen ja kompastellen yhtenä jonona. Isä sanoi, että jos heillä olisi ollut hieman enemmän ammuksia ja valtuuksia, he olisivat voineet työntää joukot takaisin Aunukseen.

Vuorokauden kuluessa eturintama perääntyi suunnitellulla tavalla Tulemajoelle Salmiin. Tässä vaiheessa 13. divisioonan komentajan teki virheelliseen tietoon perustuen päätöksen jatkaa vetäytymistä Uuksunjoelle (eli noin 40 km päähän rajasta). Vastahyökkäykset olivat rajuja, mutta Uuksunjoen asemasta jouduttiin luopumaan ja rintama vakiintui 11.12. mennessä Kitilä tasolle. Rajut taistelut jatkuivat taukoamatta. Isä sairastui influenssaksi määriteltyyn tautiin ja oli joulunpyhät 16. sotasairaalassa.

Hän palasi taisteluihin 29.12, jolloin rintama saatiin vakiinnetuksi ja tärkeä Puna-armeijan pohjoinen huoltotie katkaistuksi. Kun Mantsinsaaren linnake pystyi häiritsemään eteläistä huoltotietä, oli venäläisten asema hankala. Kenraalimajuri Woldemar Hägglund (Gustafin isä) johti joukot hyökkäykseen tammikuun 6. päivänä 1940. Kymmenen päivän aikana suomalaiset joukot etenivät Koirinojan tasolle ja Kitilän suurmotti oli syntynyt. Äitini isän syntymäkoti sijaitsi Koirinojan kylässä, joten isäni taisteli tulevan appiukkonsa kotitanterilla. Taistelujen tässä vaiheessa isäni uupumus ja ilmeisesti huonosti parantunut keuhkotulehdus vei hänet 7. keskusotilassairaalan potilaaksi noin kuukaudeksi. Kantakorttiin on merkitty sairaudeksi angina. Äitini kävi häntä tapaamassa ja kertoi paljon myöhemmin, että lakanoiden välistä ei näkynyt kuin kuumehehkuiset silmät ja luuksi ja nahkaksi laihtuneet kasvot.

Isäni palasi rintamalle takaisin 28.2.1940. Samana päivänä neuvostoliittolaisen 15. armeijan komentaja antoi Itä-Lemetin motissa olleille joukoille (18. jalkaväkidivisioona ja 34. panssaridivisioona) luvan jättää kalustonsa ja pyrkiä omien joukkojen yhteyteen. Vuorokauden kuluessa suomalaiset tuhosivat merkittävän osan pois pyrkineistä joukoista.

Tässä vaiheessa hieman pohjoisempana sijaitsevan Kollaan taisteluiden rintamavastuu oli siirtynyt ”nuorisojoukoille” eli Jalkaväkirykmentti 69:lle. Näiden taisteluiden tukikohdassa Pörrä

palveli viestijoukkueen johtajana kummisetäni Arvo Länsimies – tuolloin vasta 21 vuoden ikäinen. Hän siis taisteli veljensä tulevan vaimon kotikylässä. Palolammen kirjassa ”Kollaa kestää” sivulla 289 on kuva taisteluiden taukoamisen jälkeen suomalaisten joukkojen katselmuksesta. Kuvassa on etualalla Arvo-setä. Hänelle myönnettiin IV luokan Vapauden Risti ennen kotiuttamista. Arvo-sedän Talvisota-palvelu kesti lähes yhdeksän kuukautta (8.11.1939–30.7.1940).

Kitilä-Koirinojan suuren motin ympärillä jatkuivat kiivaat taistelut ja Puna-armeija vahvistui niin, että aivan tulitauon koittaessa suomalaisilla (IV AK) oli vain vajaa kolme taistelussa kulunutta divisioonaa yhtätoista neuvostoliittolaista divisioonaa vastaan. Taistelujen tauotessa 13.3.1940 suomalaiset joukot olivat joutuneet perääntymään rajalta 25–50 kilometriä. Rauhansopimuksessa määritelty uusi raja oli 70–100 kilometriä lännempänä. Karjalaa ei siis valloitettu ase-in.

Välirauha (1940–1941)

Avioliitto, ensimmäinen yhteinen koti Nurmeksessa, esikoisen syntymä

Isän lomautettiin siis 29.4.1940. Koska Loimola ei enää ollut osa Suomea, lakkasi myös Metsähallituksen Loimolan hoitoalue ja isän virkamääräys 15.5.1940. Hänet määrättiin Iisvedelle hiilto-
kurssille. Tuo tarkoitti puun muuttamista kuumentamalla hiileksi. Päämäärä oli tietenkin Suomen energiansaannin turvaaminen, sillä tilanne Euroopassa ei ratkennut Talvisodan päättyessä. Iisvesi sijaitsee Suonenjoen naapurina noin 50 kilometriä Kuopiosta Rautalammille ja Jyväskylään päin. Isä pyysi äitiä puolisoiksi. Epäröinnin ja sitten evakkoreissulla eksyneiden kirkonkirjojen löytymisen jälkeen äiti suostui ja Erkki Länsimies ja Vera Kairikko vihittiin sekä ortodoksisin että luterilaisin menoin Joensuussa ja hääkahvit juotiin äidin serkkujen Ihatsuiden kotona. Vihkimistodistuksen mukaan isä kuului Soanlahden seurakuntaan ja äiti Suistamon kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan. Vihkiminen tapahtui 21.7.1940 ja todistuksen allekirjoittajina olivat rovasti M Fiilin ja Veikko Hakala.

Heidän ensimmäinen kotinsa lienee ollut Rautalammilla, sillä tallella on muutama hopealusikka Suonenjoella ja Rautalammilla sijainneen kultasepäntörmän rasiassa. Hiilto-
kurssin päätyttyä isä määrättiin Nurmekseseen Metsähallituksen Rautavaaran hoitoalueeseen ja sitten Nurmeksensa ja Rautavaaran hiilto-
piirien metsänhoitajaksi aina vuoden 1946 kesäkuuhun asti.

Perheen ensimmäinen varsinainen koti sijaitsi Puu-Nurmeksessa Kirkkokatu 4:ssä. Sinne he toivat myös esikoisensa Eskon, joka syntyi keisarileikkauksella 8.4.1941 Nurmeksensa kauppala-
sairaalassa. Lääkärinä oli tohtori Huhtala ja avustajana toimi sittemmin äidin hyväksi ystäväksi tullut terveyssisar, ylihoitaja Lyyli Virkki. Äiti muisteli vanhana Erkki-isän ensimmäisiä vierailuja sairaalassa. Äiti makasi väsyneenä ja onnellisena ja halusi puhua vain lapsesta, mutta isä toi hänelle luettavaksi juuri ilmestyneen Hitlerin Taisteluni-kirjan. Jo tuolloin oli selvää, että luovutettu Karjala oli saatava takaisin. Isälläni siihen liittyi vain vuosi aikaisemmin perheen omistukseen lopullisesti siirtynyt maatila – hänen vanhempiansa vuosikymmenten unelmien täyttymys. Myös uusien appivanhempien toive oli päästä mahdollisimman nopeasti takaisin menetettyyn Loimolaan.

Isän harvoista säilyneistä kirjeistä yksi on heti syntymäni jälkeen äidin Julia-siskolle mennyt:

*”Joo, että terve, siikaisten plikka. Hyvinhän jaksellaan oikeastaan. Vaikka eukko-
tytöllä oli niin hitonmoinen rullanssi, että vannoin panevani solmuun, kuten Voutilaisen
Leo kuului tehneen vastaavassa tilanteessa. Kyllä se oli jopia se, kun pojan kehnokas tuli
niin paljosta tarpeista, ettei pää sopinut ovesta Joopa. – Vera valittaa luhistuneensa ker-
rassaan, mutta ei siinä perää ole, kunhan aika joutuu, niin yhtä pimpsakka kuin ennenkin.
Poika juutas on niin mukava kaveri, että ihan näin maailmanrannan kiertäjäkin erehtyy
tyhmyyksiin ja tuhlaa ’virka’ aikaa (hölmöilemällä) sen vieressä kun se suorittaa aamu ja
päivävoimistelua siteistä eli pakkopaidasta vapauduttuaan. Putin mies siitä tulee, kun on
putin vehkeet jo nyt (3sm). Eikä metelöi ollenkaan paitsi joskus persasta pestäessä. ...
Terveisin Erkki (ruokakunnan päämies).”*

Erkki Länsimies ylennettiin kapteeniksi juuri 27 vuotta täytettyään marraskuussa 1942. Hänet määrättiin Rukajärvellä Tiiksan varuskunnan päälliköksi ja erillisen viestipataljoonan komentajaksi.

Jatkosota (Juhannus 1941 – syksy 1944)

Rukajärvi, Eevan syntymä

Isä saapui 17.6.1941 Jalkaväkirykmentti (JR) 31:n Esikuntakomppaniaan puhelinjoukkueen johtajaksi. Hän oli tuolloin 25 vuoden ikäinen reservin luutnantti. JR 31 oli osa 14. divisioonaa, jonka johtajana oli legendaarinen eversti (sittemmin kenraalimajuri) Erkki Raappana. Päämaja antoi 25.6.1941 Raappanan joukoille tehtäväksi ylittää valtakunnan raja ja vallata Repola. Näin tapahtui neljässä päivässä. Nurmeksesta on linnuntietä silloiselle ja nykyiselle rajalle noin 40 kilometriä. Rajalta Repolaan matka on noin 25 kilometriä. Äidin kirjeen mukaan (9.7.1941 Julia-siskolleen)

”Tänne on jo 2 pv kuulunut tykin jyske. Erkki on siellä. Et usko miten hirveän paljon pidän hänestä nyt, kun en mitenkään tahtoisi luopua hänestä.”

Välittömästi Repolan valtauksen jälkeen Mannerheim antoi tehtäväksi edetä Rukajärven suuntaan. Tämä tavoite oli noin 100 kilometrin päässä. Ensimmäiseksi 14. D kohtasi rajua vastarintaa Omeliassa, joka vallattiin 24.7. Heinäkuun lopussa saavutettiin Tsirkka-Kemi-joki. Ontrosenvaaran valtaus kesti elokuun puoliväliin. Näiden taisteluiden aikana Erkki Länsimiehelle myönnettiin VR IV tammenlehvien kera. Rukajärven kylä vallattiin syyskuun puoliväliin mennessä. Joukot etenivät Ontajoelle saakka, jonne asti myös isän sotilaspassin olevat merkinnät osoittavat hänen olleen taisteluissa mukana. Rykmentti kohtasi tiukkaa vastarintaa eikä Ontajokea ylitetty. Rintama vakiintui sodan loppuun asti eli syyskuulle 1944 tälle tasolle.

Isän kirje kenttäpostissa 24.9.1941 Julia-tädille (kotiinsa lähettämät kirjeet isä tuhosi vuosia myöhemmin, vain kirjekuoret hän säästi!):

”Joo, täällä oleillaan sen kauppalantapaisen (=Rukajärvi) liepeillä, josta on viime aikoina kovasti puhetta ja porua pidetty. ...Ollaan jo vähän niin kuin luvattoman kaukana, kun omia ei ole sivuilla eikä takana näes. Että millaistako täällä on Metsiä aivan kymmeniä peninkulmia, Välillä joku kylärähjä kaikenlaisen saastan keskellä. Jo muutamat harvat uudetkin talot repeilevät tekovikojensa vuoksi. Repeilevät kuten koko ryssän meininki. Kovasti vain ovat hanttiin panneet, on ollut vastassa peräti tsekistejä, rajavartijajoukkoja ynnä rangaistus- ym vankeja. Yhtään siviiliasukasta ei ole nähty koko taipaleella. Älä hyvä lapsi haaveile paikan ottamisesta tänne äläkä muuallekaan, keväällä voit ottaa asian harkittavaksi. Missä täällä pystyisi asumaan ja ketä opettamaan. Ei olisi muuta hommaa kuin kiroilla kohtaloa tai seurustella sotilashallinnon etappisikojen ja juustoveitsiluutnanttien kanssa, jos tuuraisi. Eikä tietäisi milloin polkisi kauniin pikku jalan miinaan. ...Tänne ei muuten erikoista kuulu. Joskus vain saa ryssä päähänsä näytellä Rooseveltin (kirottu olkoon tämä jutku) lahjoittamia lennokkeja. ...Sortavalasta en tiedä vielä mitään. Tietysti ne on silppuna ja pellot miinoja täynnä, Perkele kun Pietari menisi tuhkakki ja raatoja tulisi. Voi pulskasti ja kirjoittele joskus tänne korpeenkin. Terveiset kaikille Kihniöön. Ryssänvihassa Erkki.”

Joulukuun alussa 1941 isän kirjeessä Juli-tädille:

”Palasin viikko sitten 7 vrk:n lomalta. Se meni tutustuessa poikaan ja tyttöön niin mukavasti, että lyhyeksi kävi. Ja tämä viikko on mennyt karskiintuessa ja palatessa jälleen henkisesti korpisotilaan asemaan. Joo, yli kolme kuukautta oli, ennen kuin pääsin käymään kotona, jotta ymmärrät, että outoa oli, kun poika konttaili vastaan ja alkoi kiipeillä syliin. Saatikka sitten oman pikku eukkonsa tapaaminen. Joo, siinä on ollut taas karistelemista ja noituilemista, että on taas päässyt tasapainoon, kun ei ole enää ollut

kiireitä touhujakaan täällä, muuta kuin ajatella ja loikoilla parhaasta päästä. Käypi tuo ilta jo hämäräksi, vaikka ei ole vielä kolmeakaan kello. Ja pakkaneen hipoo jo kolmekymmentä astetta. Paras ruveta viisaan lepoon ja panna kaminaan pilkkeitä ynnä alkua filosofoida pojan tempauksia siellä kotona. ...Erkki”

Kolmen vuoden ajan siis joukot kummallakin puolen rintamaa olivat korsuissaan. Raappanan divisioonan rintamavastuu oli noin 200 kilometriä Nuokkijärvestä pohjoisessa Seesjärveen etelässä. Nuokkijärveltä pohjoiseen rintamavastuu oli saksalaisella Norjan-armeijalla. Rintamalinja ei tietenkään voinut olla yhtenäinen, vaan molempia sivustoja valvottiin kenttävartioilla ja niiden väliä kulkeneilla partioilla. Rintamalta oli Muurmanskin radalle vain 50 kilometriä ja Vienanmeren rantaankin vain noin 100 kilometriä.

Keväällä 1942 isä siirrettiin Viestipataljoona 30:een keskuskomppanian päälliköksi. Toukuusta alkaen Erkki Länsimies määrättiin pataljoonan komentajan sijaiseksi ja Tiiksan varuskunnan päälliköksi. Hän oli tuolloin 26 vuoden ikäinen ”veteraani”. Tiiksjärvellä oli myös lentokenttä, josta käsin toimi tiedustelulentolaihue 14. Isä kertoi, miten samalle lentokentälle tuli myöhemmin saksalaisten lentäjien upseerikerho tykötarpeineen ja vasta sitten lentäjät koneineen. Niiden piti olla mukana, kun Rukajärveltä käsin piti katkaista strategisesti äärettömän tärkeä Muurmanskin rata. Sitä pitkin liittoutuneiden laivoilla Muurmanskiin tuotu sotamateriaali toimitettiin Puna-armeijalle. Isän komentamasta erillisestä viestipataljoonasta oli komppanian verran varattuna tähän hankkeeseen, mutta muutamia tiedustelupartioita lukuun ottamatta ei tuota rataa vastaan hyökätty.

Tuona asemasodan aikana äitini nuoremmat veljet Niilo, Pauli ja Jussi pitivät kotiamme Nurmeksessa käyntipaikkanaan. Niilo-veljen vihkoonsa muistiin merkitsemät tapahtumat tuolta asemasodan ajalta ovat järkyttävän kuvaavia (www.sukuyhdistyskairikko.fi).

Marraskuun 1942 alussa Erkki Länsimies ylennettiin kapteeniksi. Ilmeisesti sen kunniaksi hän sai kahden viikon loman. Äiti kertoo päiväkirjassaan lomasta:

”...Arvasinpa oikein ennustaessani eron ikävän. Minun oli sääli 25.11. asemalla vetää sinut pois isäsi sylistä. Tarraudit vain isin syliin etkä olisi millään tahtonut erota. Mutta niinpä olittekin koko loman ajan aivan erottamattomasti yhdessä milloin isi suinkin oli kotona ja käytettävissäsi. Jo heti tulopäivänä sanoit komeasti Eikki, ja sitten käytit isästäsi vuoroin sanaa isä vuoroin Eikki joka viimeainittu kuitenkin oli sinusta mieluisampi. – Voi niitä onnellisia iltoja niiden kahden lomaviikon aikana! Kumpu tämä kauhea sota loppuisi ja saisimme aina aina pitää isin luonamme!

Niin heti päivällisen jälkeen te häivyitte perähuoneeseen (makuuhuoneeseen) ja kävitte ruokalevolle. Sinä tosin et tietysti malttanut rauhoittua, etsit aapisesi tai tii-tii kirjan ja isä sai lukea. Kohta aloin minä tiskin ääreen kuulla sinun äänesi. Huutelit maailman ihastuttavimmalla äänellä ja tavalla: äitä äitää äitiitii. Se tuli milloin kovasti ja vaativasti, milloin houkuttelevasti, kutsuen. Heti kun sain tiskin valmiiksi tulit tietysti luoksenne. Sitten meitä oli kolme. Sinä telmit lattialla kuin pikku hyrrä teit kaikki konstisi ja puhua jokeltelit. Olit yltä päältä hiessä riehumisestasi. Oli komeaa katsella kun te isin kanssa marssitte. Sinä koetit viskata pikku jalkaasi yhtä pitkälle kuin isikin. Tällaisia olivat kaikki iltamme onnellisia leppoisia. Sinun pikkusydämesi oli onnellinen, silmäsi loistivat riemua, sinähän et tietänyt että joka ilta oli isin loma yhtä päivää lyhyempi, lähtö päivää lähempänä. Minä pelkäsin sekä sinun että itseni puolesta – niin ja pienen pienen Eevan? puolesta.

Sinä hoet yhä vieläkin isä juna, isä juna.”

Eeva syntyi huhtikuussa 1943 – myös sektiolla. Kaksi vuotta täyttäneen isoveljen kommentti vastasyntyneestä punakkakasvoisesta siskostaan oli ”Vauva, vauva, punajuuli!”

Marraskuussa Erkki Länsimies lomautettiin rintamalta Kulkulaitosministeriön tehtäviin. Hänen työpaikkansa oli Joensuussa, mutta nyt yhteydenpito perheeseen oli päivittäistä ja viikonloputkin

hän sai viettää kotona. On mahdollista, että mukana oli myös jotain salaisia tehtäviä, joiden tarkoituksena oli varautua sodan päättymisen jälkeiseen aikaan ja maanalaiseen sodankäyntiin. Tästä käytettävissäni olevasta aineistosta on vain hyvin epävarmoja viittauksia. Eihän sodanjälkeinen Valpokaan pystynyt vuonna 1947 isän kuulusteluissa löytämään mitään merkkejä asekatkenästä. Joulukuun 1943 olikin ensimmäinen, jonka perhe sai viettää yhdessä – olihan Eevakin jo kahdeksan kuukauden ikäinen. Tammikuussa äiti kuvaa päiväkirjassaan, miten ”Esko matkii isän piipun polttoa niin yksityiskohtaisesti, että ilmeetkin on aivan samanlaiset.”

Isä joutui palaamaan Rukajärvelle vasta puolen vuoden kuluttua eli toukokuussa 1944. Alkoi sodan viimeinen vaihe.

Kannaksella Puna-armeija aloitti hyökkäyksen 9.6.1944 vahvoin joukoin. Ensin 15.6 joukot olivat perääntyneet Vammelsuu-Taipale-linjalle eli noin 25 kilometriä. Viikossa vihollisen joukot etenivät Viipurin tuntumaan Viipurinlahti-Kuparsaari-Taipale-linjalle eli noin 60 kilometriä. Taistelut tuolla VKT-linjalla alkoivat katastrofaalisesti, sillä Viipuri menetettiin 20.6.1944 lähes taisteluitta. Neuvostoliitto vaati Suomelta ehdotonta antautumista, mutta sodanjohto valitsi sitoutumisen Saksaan ja sen mukana taisteluihin.

Lainaan äidin kirjettä isälle Rukajärvelle 22.6.1944:

”Oma rakkahin, kunpa olisimme saaneet syntyä sellaisella vuosisadalla jolloin ei olisi ainainen sota. Vaikka sen uneksitun tuhatvuotisen valtakunnan aikoina. Saisimme elää rauhallista ja onnellista perhe-elämää. Saisimme seurata lastemme kehitystä kehdosta miehuuteen. Kunpa saisimmekin!”

Rakas, milloin saan olla ihan lähellä sinua. Milloin voin ihan koskettaa sinuun ja olla vakuutettu, että se olet todella sinä itse?”

Viipuri on menetetty. Kuule, mitä tästä kaikesta tulee? No se ei näin pohdinnalla parane, vaan minun pitää kysyä mitä minä teen. Pitäisiköhän pakata tavaroita ja millaisiin pakkauksiin ja mitä. Eihän ole mitään takeita – ei siitä että ryssä tyytyy vuoden 1940 rajoihin. Voihan se ottaa niin paljon kuin lystää. Kun ajattelenkin mitä pitäisi saada mukaan, niin ihan hirvittää. Meillä on valtavasti kaikkea. Vaatteita vaatteita ym. Nyt ei voi lähettää mitään mihinkään kun junat eväti ota kuulemma tavaroita vastaan. Voi tätä kaikkea. Eniten pelottaa se, etten näe enää sinua, sitten se, että meiltä otetaan lapset pois.”

Myös Sortavalassa isän vanhemmat olivat samoissa ajatuksissa juhannusaattona lähettämässään kirjeessä, ensin Mummi-Länsimies:

”...Meillä on tavarat pakattu, mutta emme ole vielä siirtoon ryhtynyt. Monia kymmeniä autoja kiittää vuorokaudessa tavaraa Suomeen, ihmiset ovat sanoisinko kaaoksessa, Viipurin menetyksestä. ...Kuten viime kirjeessä selostimme että sääli on jos nuo laihot ryssä saa korjata.”

Ja sitten Ukki:

”...Epävarmuus valtaa mielet vainolaisen rynnistellessä jo alueellamme. Ja pahalle paholainenkin näyttää antavan voimaa. Yli maapallon on elämä muuttunut helvetiksi ja hallitusherrat raivohulluiksi. Eikä ihmiselämällä ole koirankaan arvoa. ...”

Viipurin menetyksen jälkeen Kannaksella käytiin Tali-Ihantalan taistelut, jotka varmaankin ovat sotahistoriamme uljaimmat ja verisimmät. Nämä taistelut kestivät aina heinäkuun puoliväliin, mutta vihollinen ei päässyt yhtään pitemmälle, alkoi uusi asemasotavaihe Kannaksella.

Suomalaisten rintama Syvärillä Laatokan ja Äänisen välillä perääntyi, sillä osa näistä joukoista siirrettiin Kannakselle. Vihollinen aloitti hyökkäyksen Aunuksessa samaan aikaan kuin Kannaksella kohti Sortavalaa ja Loimolaa. Talvisodassa menestyksellisesti käydyille puolustustaisteluille

seurasi siis jatkoa. Taisteluita käytiin myös pohjoisempana, varsinkin Ilomantsissa paine oli kova. Kaikki läpimurtautumisyritykset onnistuttiin kuitenkin torjumaan ja vakiinnuttamaan rintama elokuun alkupäivinä noin kuukauden kestäneiden taisteluiden jälkeen.

Rukajärvellä ei vastaavanlaista painetta ollut, joten osa siellä olevista joukoista siirtyi Erkki Raappanan alaisuuteen ottamaan vastaan vihollisen pyrkimykset. Näin Kannaksella ja Laatokan-Karjalassa melkoinen osa Talvisodan jälkeen menetettyjä alueita jäi omille joukoille (Käkisalmi, Sortavala, Impilahti, Loimola, Tolvajärvi). Kesän 1944 taisteluissa suomalaisia menetettiin lähes 15 000, noin 300 nuorta miestä päivässä. Haavoittuneita oli noin 40 000.

Tässä vaiheessa Saksan sotilaallinen tilanne heikkeni vauhdilla ja Neuvostoliiton poliittisen johdon kiinnostus edetä nopeasti kohti Berliiniä johti siihen, että miehistöä ja kalustoa siirrettiin pois Suomen rintamilta. Suomi oli suurhyökkäyksen torjuntavoittojen jälkeen sotilaallisesta näkökulmasta kohtalaisen hyvässä asemassa. Suomi oli kuitenkin poliittisesti jäämässä yksin, kuten talvisodankin päättyessä. Saksan luhistuminen oli vain ajan kysymys ja sen jälkeen Suomi olisi yksin suurvallan kanssa.

Aseet Suomen ja Neuvostoliiton välillä vaikenivat 4.–5.9.1944, mutta sota jatkui Lapin sotana vielä 27.4.1945 saakka, jolloin viimeinenkin saksalainen sotilas oli karkotettu käsi-varresta.

Äidin päiväkirjamerkintä 19.9.1944:

”Tänään allekirjoitettiin se ankara rauha. Karjala on mennyt v 1940 raja siltä kohtaa, sitten Petsamon alue, Porkkala ym. Juuri äsken luettiin radiossa ne. Vt pääministeri von Born ne luki. Hackzell on edelleen tajuttomana Moskovassa. Olen ollut niin jännittynyt näinä viikkoina etten ole voinut oikein kirjoittaakaan mitään. Nyt kun se suuri asia on lauennut, tuntuu kuin niin tuntuu kuin se ei loppuisikaan tähän, jotain ihmeellistä tapahtuisi vieläkin.

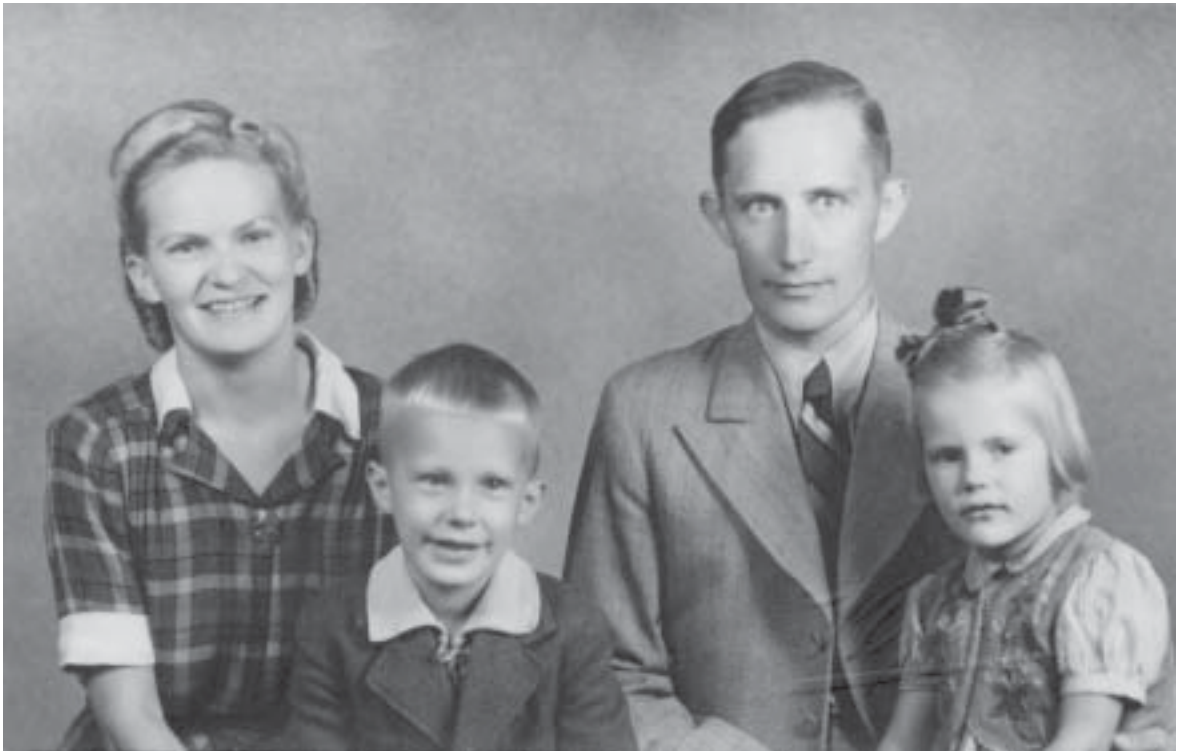
Nyt tulee armeija koteihin. Niin ensin on sen ajettava saksalaiset pois pohjoisesta. Kunpa Erkki pääsisi kotiin! Karjala on mennyt, Loimola on mennyt. Papan hauta jää sinne. Pappa kulta.”

Isä kotiutettiin 30.10.1944. Hän täytti muutamaa päivää myöhemmin 29 vuotta. Minulla on muistissani tuohon joukkojen kotiutukseen liittyvä hyvin elävä muistikuva: Pääsin isän mukana Nurmeksen varuskunta-alueelle Porokylän taakse kanervaisille kentille. Siellä oli matalia kevyt-rakenteisia parakkeja alueella, jossa oli myös kauppalan vedenottamo (Lokinlampi). Alueella oli kovasti touhua, sillä jokainen luovutti varusteitaan ja aseitaan, jotka kerättiin varastoihin. Minut (vain kolmen ja puolen vuoden ikäinen utelias poikanen) istutettiin hevossrattaiden kyytiin ja sain siinä kulkea mukana, kun haettiin erilaisia lasteja varastoon. Tässä muistamisessa tärkeänä tekijänä on se, että se oli ensimmäinen kerta kun pääsin kumipyöräisten rattaiden kyytiin. Liikkuminen oli aivan toisenlaista, pehmeää ja äänetöntä, kun alla ei ollut kolkkaavia puisia pyöriä. Sitten koko miesjoukko kokoontui isoon tilaan, jossa syötiin lähtöateria. Sain istua isän vieressä ja minullakin oli edessäni keittolautanen. Muistan vain lautasen tasolta katsoessani hirmuisen suuren joukon miehiä armeijan kesäpuseroissaan. Nuo puserot sai jokainen pitää itse, vain arvomerkit ja vastaat poistettiin, mutta jokainen sai ne omaan talteensa.

Isän lause omille joukoilleen oli ”Minä en lähetä teitä mihinkään, minne en itse voisi lähteä.” Vielä vuosikymmeniä myöhemmin Rukajärven suunnan taistelijoiden veteraanitapaamisissa hänen miehensä kertoivat isän ajatuksia ja tekoja. Isä oli siis sotien aikana ylennetty kapteeniksi ja hän kantoi myöhemmin Talvisodan ja jatkosodan muistomitaleita, Pitkärannan ristiä, Laatokan Karjalan muistomitalia, Rukajärven suunnan muistoristiä soljella, 4.luokan Vapauden risti miekkojen ja tammenlehvän kera. Näissä asiakirjoissa ovat allekirjoittajina mm E J Raappana, Urho Kekkonen, Mannerheim kolmesti.

*Sodan jälkeen poistui vuosien ajan vallinnut juhlimiskielto ja niukoissa taloudellisissa rajoissa heräteltiin Nurmeksessakin juhlakulttuuria. Tässä kuvassa Nurmeshovin vappujuh-
lissa ovat vasemmalta lukien Elli Mäkinen, kauppalansihtööri Osmo Hirvonen, Martta Anttila, äiti, kansanedustaja Arvi Ikonen, Helmi Ikonen ja kauppalanjohtaja Heikki Anttila. Isä valmistautui juhlien myöhäistuntien lauluesitykseen ottamalla juhla-asun povitaskuun pitkän punaisen kangassuikaleen. Kun häntä tavan mukaan vaadittiin laulamaan Kuubalainen serenadi naisille, niin kun laulussa tuli säkeistö ”ja Sun punainen sukkanauhas’ on aarteeni kallihin” ilmestyi kuin ihmeen kaupalla tuo punainen sukkanauha. Ja kaikkia nauratti. Muistan, että isän sota-arkussa oli Rukajärven ajoilta divisioonan sotarovastin allekirjoittama todistus, jonka mukaan kapteeni Länsimies on erinomainen (tuhmien) vit-sien kertoja ja omaa suuren varaston korsuihin sopivia miesten lauluja. Tuo todistus katosi vuosikymmenten myötä monen muun sellaisen dokumentin myötä, joiden säilyttäminen olisi ollut jälkikäteen arvioiden arvokasta. (Tenhovaara)*

Nuori perhe Helsingin matkan yhteydessä otetussa valokuvassa 1947. Mukana ovat jo Esko ja Eeva ja ilmeisesti Armi Vera-äidin vatsassa. (Foto-Nyblin)

Nurmes (1945–30.11.1952) Nurmeksen aika yhteensä 12.5 vuotta

Aluemetsänhoitaja, Armin syntymä

Isä palasi Metsähallituksen Rautavaaran ja Nurmeksen hiiltopiirien metsänhoitajaksi. Siviiliin totuttautuminen sisälsi myös perhe-elämään totuttautumista ja samaa kamppailua ruuasta kuin kaikilla muillakin. Valtion virkamiehen palkka ei ollut häppöinen ja työmatkat metsätyömaille hankalia. Nurmeksen Kirkkokatu 4:ssä puolet talosta oli Metsähallituksen käytössä ja toinen puoli radiokorjaamona. Pihalla oli kotieläiminä sika ja kolme lammasta. Dramaattinen tapahtuma vuoden vaihteessa 1945–1946 oli liikkeellä olevien suurten seteleiden leikkaaminen kahtia. Pankissa olevat rahat säilyivät, vain käteisenä yksityisillä ihmisillä olleet setelit katkaistiin. Muistan sen yön, kun tutut ja tuntemattomat ihmiset soittivat läpi yön ja vaativat, että heillä olevat rahat pitää saada isän vastuulla olevaan isoon metsähallituksen kassakaappiin turvaan. Eihän se tietenkään ollut mahdollista, mutta lapsenkin oli mahdollista aistia nuo kiihkeät tunnit.

Puun energiahyödyntäminen hiiltotekniikan avulla päättyi ja isä määrättiin 1.7.1946 alkaen hoitamaan Koitereen hoitoalueen aluemetsänhoitajan virkaa. Hänen tehtävänä oli vastata puutavaran hankintatoista Nurmeksen, Rautavaaran ja Jongunjoen hoitoalueissa. Tuona ajanjaksona isä oli paljon poissa, sillä puutavaraa oli saatava metsistä ulos valtavia määriä jälleenrakennusta, sotakorvauksia ja ulkomaan valuutan hankkimista varten. Kaato- ja hevosmiesten palkat maksettiin käteisinä kahden viikon välein. Vastuulliset työnjohtajat (Jehkinen ja Mäkinen ja keitä heitä siellä olikaan) tulivat suurten satulareppujen kanssa iltapimeillä ja jopa suksipelillä isän toimistoon keittiömme vieressä. Reppuihin ladottiin suuria pinkkoja 1 000 ja 5 000 markan seteleitä. Ruuan ja kahvikupin jälkeen nämä miehet hiihtivät yön pimeyteen maksamaan palkkoja työmaille. Lisäksi annosteltiin pieniä pahvilaatikoita, joissa oli metsätyömiehille erikoisannoksia, lähinnä kai tupakkaa, mutta varmaankin sokeria tai kahvia tai jotain vastaavaa lisää, mitä ei silloin ostokupongeillakaan saanut.

Toukokuussa 1947 Erkki Länsimiehen isä, A. V. Länsimies kuoli Joensuussa. Hän oli kuollessaan 71 vuoden ikäinen. Ukki oli kärsinyt jo pitkään ilmeisesti kaivostyön, laivojen konehuoneiden ja kessutupakan vaurioittamista keuhkoista. Varmaan myös kaiken jättäminen taakse luovutettuun Sortavalaan vei elämänuskon.

Keväällä 1948 isä määrättiin vastaperustetun Valtimon hoitoalueen ensimmäiseksi aluemetsänhoitajaksi. Heinäkuun 14. syntyi perheen nuorimmainen, joka sai nimekseen Armi Inkeri. Äidin toipuminen ongelmallisesta keisarinleikkauksesta kesti kauan. Kesällä 1950 aikana hoitoalueen virkatalo siirtyi Raatihuoneenkatu 11 aivan Kauppalantalonsa naapuriksi.

Isä oli varsin usein esillä Nurmeksen Sanomissa ja Karjalaisessa. Pohjois-Karjalan kansanedustajien maakuntamatkalla hän toimi isäntänä, kun kansanedustajat tutustuivat nykyisen Nurmeksen kulttuuritalon alapuolelle Nurmesjärven rantaan rakennettuun suureen ja uljaaseen käpykaristamoon. Kiertokäynnin jälkeen vieraat saunoivat käpyriihen saunassa ja aluemetsänhoitaja E. A. Länsimies toimi mainiona isäntänä. Isä esitti eräässä lehtikirjoituksessaan huolensa siitä, että maakunnan tärkein tuote eli puu ei liiku tarpeeksi tehokkaasti, sillä niin kuorma-autojen kuin rautatievaunujen ja lastausraiteiden vähyys rajoittaa. Isä esitti, että täällä ei kaivata avustuksia, vaan tehokkaammin tavoitteeseen päästäisiin lainoituksen avulla.

Isä lienee aloittanut jo Nurmeksen vuosinaan toiminnan puuhuutokauppojen meklarina. Metsien tuotto huutokaupattiin Aulangolla ja myöhemmin useassa huutokaupassa eri puolilla Suomea. Olen televisiosta nähnyt tuolta 1950-luvun alusta olevan musta-valkoisten uutiskatsauksien filminpätkän, jossa isä heiluttaa nuijaa. Lehtileikkeestä käy ilmi, että Hotelli Tammerissa pidetyssä

Länsi- ja Itä-Suomen piirikuntien ”*Huutokaupan vasaramiehenä toimi aluemetsänhoitaja Länsimies, joka selväsanaisesti teki tarjouksia ostajille luettelon mukaisesti sekä hoiteli kovaäänisessä huutokaupan kulkua.*”

Vieraskirjamme täyttyi sekä sukulaisvierailuista että vilkkaasta seuraelämästä. Aika pian ei vieraidenkaan tarvinnut enää kuljettaa omia sokereitaan mukanaan, vaan päästiin elämään aivan tavallista elämää. Uusittuihin tiloihimme Raatihuoneenkadulla kävi tutustumassa noin 60 vierasta – eikä ne tilat nyt niin hirmuisen suuret olleet. Merkittävänä muistuu mieleen Metsähallituksen pääjohtaja Nils Osaran vierailun Valtimon hoitoalueella muistaakseni Olympia-kesänä 1952.

Isän veli, ekonomi Arvo Länsimies kuoli elokuussa 1954 vain 35 vuoden ikäisenä. Hän toimi viimeksi Työväenyhdistysten Keskusliiton toimitusjohtajana, mutta menehtyi vakavaan sairauteen. Arvo-setä taisteli Jatkosodassa Suomenlahden saarilla (Suursaari, Someri). Hänet ylennettiin luutnantiksi helmikuussa 1942. Somerin saaren rajuissa taisteluissa hänen osuutensa viestiupseerina oli ratkaisevan tärkeä, sillä hänelle myönnettiin vielä taistelujen kestäessä VRIIIk. Muistan isän surun veljensä kuoleman johdosta, vaikka ei kai hänellä oikein tainnut olla keinoja suruaan työstää.

Isä oli Metsähallituksen metsänhoitajien liiton puheenjohtajana 1940-luvun lopussa, jolta ajalta muistan yhden tapahtuman. Valtion virkamiesten palkkauskehitys oli jäänyt inflaation myötä täysin jälkeen. Isä toimi tuolloin lakkokenraalina, sillä hänen työhuoneessaan kassakaapissa oli kaikkien Metsähallituksen metsänhoitajien irtisanoutumispaperit allekirjoitettuina. Helsingissä käytiin palkkaneuvotteluja virkamiesten palkoista ja ratkaisevana iltana isä käveli edestakaisin tupakkaa polttaen ja odottaen puhelinsoittoa Helsingistä. Mikäli ratkaisua ei olisi tullut, kaikki olisivat siis irtisanoutuneet. Tähän ei kuitenkaan ajaututtu.

Vapaa-aikaa oli sen verran, että isä ja äiti osallistuiivat Nurmeksen Musiikkiyhdistyksen toimintaan. Huomattava tapahtuma oli SuLaSoLin kesäjuhla Nurmeksessa, jossa isä toimi yhtenä järjestelytoimikunnan vastuullisista. Myös Nurmeksen kauppalan 75-vuotisjuhlat joulukuussa 1951 oli suuri tapahtuma. Uudessa kansakoulussa järjestettiin pääjuhla, jossa molemmat kuorot ja puhallinorkesteri esiintyivät. Myös Yleisradion Joensuun toimipiste esitti kokonaisen päivän verran ohjelmaa Nurmeksesta. Siinä yhteydessä isä esiintyi pakinoitsijana, joka tarkasteli pientä uinuvaa Nurmesta sinne muuttaneen siirtolaisen näkökulmasta.

Kesällä 1952 isä innostui viemään äidin ja minut Olympiakisoihin, sisaret jäivät Joensuun mummin hoitoon. En muista koskaan muulloin isän korottaneen ääntään kannustushuutoihin asti, mutta rankassa sateessa Olympiastadionilla huusimme estejuoksija Rinteenpäälle, mutta ei hän siitä huolimatta päässyt mitaleille.

Isä osallistui kunnallispolitiikkaan toimien sekä valtuuston että hallituksen jäsenenä. Isän omat aseveljet ja muut hänen ominaisuutensa tuntemaan oppineet alkoivat valmistella hänen asettumistaan eduskuntavaaliehdokkaaksi. Perheen hyvä ystävä oli Maalaisliiton kansanedustaja Arvi Ikonen. Isän piti asettua Kansanpuolueen eli sittemmin liberaalisen kansanpuolueen ehdokkaaksi. Hänet nimitettiin Metsähallinnon piirissä entistä merkittävämpään tehtävään eli Savonlinnan hoitoalueen aluemetsänhoitajaksi 1.12.1952 alkaen ja Eduskuntavaalihanke – onneksi – raukesi.

Jonkinlaista isän elämänasenteen julistusta on seuraavissa lainauksissa isän pitämästä Itsenäisyyspäivän 1952 juhlapuheesta:

”Kulunut 35. vuosi on merkivuosi, sillä velkamme itään on nyt maksettu viimeistä sotakorvausdollaria myöten. Kulttuurivelastamme länsimaihin lausui marsalkka Mannerheim päiväkäskyssään talvisodan päättyessä: ’Tiedämme myös että olemme viimeistä ropoa myöten maksaneet velan, mikä meillä on länteen ollut.’ Olemme valtiona itsenäisiä, vapaita päättämään omista asioistamme.

Vielä merkittävämpi saavutus se on hajanaisille heimoille, jotka taistelivat keskenään kala-apajista ja riistamaista vasta muutamia puusukupolvia takaperin. Tapaahan lähi-

saloilla vielä nytkin puita, jotka olivat taimia ennen kuin Kustaa II Aadolf haravoi suomalaiset kirkastamaan Ruotsin aseiden kunniaa 30-vuotisessa sodassa.

Selvääkin selvempää näet on, että kansa, joka elää ja toivoo elävänsä toisten kansojen avun varassa ei voi olla eikä säilyä itsenäisenä. Talvisodan aikana havaitsimme, että karvas totuus on hakattuna Suomenlinnan muuriin: Suomen kansa, seiso tässä omalla pohjallasi, äläkä luota vieraan apuun.

Vapaus ja vastuu – itsenäisyys ja velvollisuus – ne kulkevat väistämättömästi käsi kädessä. ...Yksilöllinen itsenäisyys merkitsee velvollisuutta ja vastuuta sekä omaa itseään kohtaan että erityisesti yhteiskuntaa ja lähimmäistä kohtaan.

Itsenäisen valtion kansalaisten on oltava itsenäisiä myös yksilöinä, ajateltava omin aivoin ja muodostettava omat mielipiteensä. Erilaisia katsantoja ja mielipiteitä täytyykin olla, jotta emme menettäisi itsenäisyyttämme. Suomen itsenäisyys on pystytetty ja säilytetty hellittämättömällä työllä, kieltäytyksin ja suurin uhrauksin niin hyvin sodan kuin rauhan päivinä. Käsite Isänmaa on merkinnyt antamista – ei ottamista. Sen puolesta ovat kansalaiset astuneet kumpujen yöhön, uskaltaneet kuolla yhteisen päämäärän, kokonaisuuden hyväksi. Vähin mitä meiltä vaaditaan, on se että uskallamme elää itsenäiselle Suomelle – valtakunnalle, jonka kansalaiset rakentavat maata tasavertaisina suomalaisina – rakentavat eivätkä revi – antavat eivätkä vaadi.”

Maanantaina, 2.3.1953 järjestettiin Raatihuoneenkatu 11:n pihalla huutokauppa, jolloin myytiin ”vanhoja huonekaluja, miesten pyörä, potkureita, suuria lasipurkkeja, vaatteita, moottori-vene keskimoottorilla ja halkosirkkeli.”

Varhainen aamutuokio kesällä 1949 ennen isän lähtöä työmaille Kirkkokatu 4:n pihalla Nurmeksessa. Me lapset saimme ottaa rakkaimmat tavaramme kuvaan. Minulla se oli oikea nahkainen jalkapallo, Eeva ja Armi toivat nukkensa. Pystykorvamme Panu ei osannut olla kuvaushetkeäkään paikallaan.

*Erkki Länsimies virallisessa 40 vuotiaan kuvassa 1955
(Foto Jänis)*

Savonlinna (1.12.1952 – 30.6.1958) 5 vuotta 7 kk

Vastuu ja lapset kasvavat

Vuoden 1952 joulukuun alussa isä aloitti uudet tehtävät, jolloin hän siirtyi Savonlinnan hoitoalueen aluemetsänhoitajaksi. Perhe muutti perässä maaliskuussa 1953 valtavan suureen virka-asuntoon, jossa ei ollut keskuslämmitystä, ei vesijohtoa eikä viemäriä. Remontti aloitettiin kesällä 1953, mutta koko kevään käyttövesi oli haettava ämpäreillä Linnan virrasta naapurimme Toivi Purasmaan laiturilta. Nykyään tuo suuri, hieman yli 100 vuoden ikäinen ja uljaaksi korjattu virkatalo ja Purasmaan kaksi kaunista puutaloa aivan virran rannalla kuuluvat Metsähallitukselle ja niissä toimii Savonlinnan hoitoalueen konttori ja luontokeskus Nestori.

Savonlinnan hoitoalueeseen kuului noin 30 000 hehtaaria metsää. Tyypillistä alueelle oli maamme kauneimpiin kuuluvat järviolueet. Alueista on muodostettu eteläisen Suomen hienoimpia luonnonsuojelualueita. Hoitoalue tuotti valtion kassaan selvää voittoa, sillä alueella oli useita puuta monipuolisesti käyttäviä teollisuuslaitoksia. Hoitoalueen toimintaan kävi tutustumassa vuonna 1957 kaksi intialaista metsänhoitajaa, jotka asuivatkin meillä. Punjabista kotoisen oleva S. S. Chahal oli partoineen ja turbaaneineen tyypillinen sikhi ja kalkuttalainen S. S. Mandal oli hindu. Kovin eksoottista taisi kaikki olla molemmin puolin.

Jo tuolloin, 1950-luvulla, käytiin keskustelua puun riittävydestä ja oikeista hakkuumääristä. Eduskunta asetti tavoitteet ja Metsähallituksen piti nuo tavoitteet saavuttaa – riippumatta konjunkttureista. Metsähallitus työllisti Itä-Suomenkin piirikunnassa tuhansia ihmisiä. Isän lehtikirjoituksen mukaan kuitenkin suurin huoli on edelleen puutavaran kuljetuskapasiteetti ja nollaraja eli se, mistä asti puutavara on kannattavaa kaataa ja kuljettaa asiakkaalle.

Isä osallistui kesällä 1953 Suomen metsäyhdistyksen ensimmäiseen sodan jälkeen ulkomaille järjestämään opintomatkaan. Matka suuntautui Länsi-Saksaan ja sisälsi metsäkäyntien ohella tutustumista laajemminkin talouselämään.

Perheen elämässä tuota aikaa voi pitää ehkä onnellisimpana jaksona. Sinä aikana nuorimmainen Armi aloitti koulunkäynnin, Eeva aloitti oppikoulun ja Esko valmistui ylioppilaaksi. Lauantait olivat vielä työ- ja koulupäiviä, joten perheen yhteisille harrastuksille ei tainnut paljon aikaa jäädä. Kesäiset sunnuntait Kaupin saarella Olavinlinnan eteläpuolella ovat aurinkoisina mielessä. Sinne soudimme isän Sortavalasta pelastamalla laatokkalaismallisella kolmihankaimisella soutuveneellä. Akselinkadun miljöö oli jonkinlainen ”Pikku Pietarin pihan” tai Vaahteramäen Eemelin kotikylän kaltainen lintukoto.

Isän kyky vastuun kantamiseen ja onnistuminen asetettujen tehtävien täyttämässä huomattiin Metsähallituksen piirissä. Vain reilun viiden vuoden kuluttua eli heinäkuussa 1958 hänet määrättiin hoitamaan Itä-Suomen piirikunnan piiritarkastajan tehtäviä ja silloin työpaikka vaihtui Kuopioon.

Kun virka muuttui vakituiseksi, niin perhe seurasi mukana ja muutto tapahtui 23.3.1959. Esko asui suuressa virka-asunnossa vielä muutaman viikon ylioppilaskirjoitusten ja tenttien ajan. Ylioppilaskahvit tarjottiin naapurimme Palosten luona talossa.

Eskon ylioppilaskahvit toukokuussa 1959 Savonlinnassa: Eeva, äiti, Esko, Armi ja isä.

Kuopio I (1.7.1958–28.2.1966), 7 v 8 kk

Piiritarkastaja, omistusasunto, auto, Eevan sairastuminen

Uusi elämänjakso Kuopiossa oli isälle työuran kannalta hyvin merkityksellinen. Omassa elämässä sen aikana tapahtui hyvin paljon hyvin traagisiakin asioita. Kuopiosta tuli kuitenkin sitten isän ja äidin – ja myöhemmin myös minun – varsinainen kotikaupunki. Sieltä, Haapaniemenkadulta, he hankkivat ensimmäisen omistusasuntonsa, ensimmäisen autonsa Vauxhall Velox-farmarin, kesämökkinsä ja lopulta myös hautapaikkansa.

Ensimmäinen onnelliseen hetkeen liittyvä murheellinen tapahtuma oli kesällä 1962, kun koko perheen voimin lähdimme uudella autolla käymään Ruotsin, Norjan ja Suomen Lapissa. Matkalla kävimme aina Hammerfestissa ja Vardössa asti ja kalastimme Varangin vuonoon laskevissa joissa. Matkamme kesti lähes kolme viikkoa. Ihmettelimme, kun Norjan rajalla ihmiset katselivat meitä hieman poikkeavalla tavalla. Kun saavuimme yöllä myöhään kotiin, odotti eteisen lattialla suuri joukko surunvalittelukirjeitä. Isän äiti, Joensuun mummi, oli kuollut aivoverenvuotoon perunamaataan kitkiessään. Meitä oli etsintäkuulutettu radiossa ja lehdissä oli ollut ilmoituksia. Mutta kaiken piti olla hyvin – eikä matkapuhelimia ollut vielä olemassa. Mummi oli kuollessaan 77 vuoden ikäinen.

Isä joutui joskus näihin aikoihin puolustamaan niitä toimijoita, joita hän arvosti suuresti eli puun korjuuketjun alkupäätä – metsätyömiehiä ja hevostmiehiä. Tuolloin 1950–60 -lukujen taitteessa oli tapahtumassa suuri murros. Kaikkialla muualla yhteiskunnassa elämä helpottui, mutta edelleen pienten rintamies- ja siirtolaistilojen isännät ja pojat joutuivat siirtymään leimikoiden ja hakkuiden myötä paikasta toiseen. Metsäkämppien laatua korjattiin, mutta isä joutui puuttumaan niin itsensä selvään asiaan, kuin kämppien sänkyjen patjoihin. Isäntä, eli metsähallitus ei hyväksynyt sitä, että isäntä ostaisi kerrossänkyihin vaahtokumipatjat. Perinteistähän oli, että kämpillä oli patjapussit, joihin haettiin tallista olkia ja näillä patjoilla sitten väsyneet miehet koettivat lepuuttaa uupunaita lihaksiaan. Isä kertoi, että hän joutui korostamaan ajamaansa asiaa vedoten siihen, että meillä valtio tarjoaa ilmaiset vaahtokumipatjat lakanoineen vankiloissa oleville rikollisille, mutta miehet, joiden tekemä työ on tämän kansantalouden perusta, saavat maata olkipatjoilla. Patjat järjestyivät.

Isän laaja-alainen ja pitkä työura ja yhteiskunnallinen toiminta palkittiin vuoden 1961 Itsenäisyyspäivänä hänelle myönnetyllä Suomen Leijonan Ritarikunnan I luokan ritarimerkillä.

Isän työmäärä kasvoi, sillä varsinaisen metsän talouskäyttöön liittyvien velvollisuuksien ja vastuiden lisäksi ministeriö määräsi hänet Verner Korsbäckin ja Tauno V Mäen allekirjoituksilla varustetulla kirjeellä Pohjois-Savon riistanhoitopiirin hallituksen vetäjäksi 1962. Pari vuotta myöhemmin Metsähallituksen pääjohtaja Antero Piha määräsi isän jäseneksi valtion metsien moninaiskäyttöä selvittävään toimikuntaan. Tässä toimikunnassa oli tehtävä suunnitelmat, ehdotukset ja alueelliset varaukset toiminnoista, jotka liittyivät matkailuun, retkeilyyn ja ulkoilun tarpeisiin. Lisäksi hän toimi Kuopion kaupungin luottamustoimissa esimerkiksi asutuslautakunnan ja metsälautakunnan jäsenenä.

Ilmeisesti näinä aikoina käynnistyi myös luonnonsuojelijoiden kauna isää kohtaan. Hän joutui edustamaan koko sitä koneistoa, joka korosti metsäluonnon taloudellista käyttöä. Isä pahoitti mielensä silloin, kun Suomen Luonto -lehti – joka oli kuulunut hänen lukemistoonsa ja tilaamiinsa lehtiin jo vuosikymmenet – pääkirjoituksessaan määritteli Erkki Länsimiehen Suomen luonnon viholliseksi numero yksi. Tähän hän palasi vielä eläkkeelle jäämisensä yhteydessä Savon Sanomissa julkaistussa haastattelussaan.

Ehkä suojeluväki ei ymmärtänyt isän huumoria, kun joku ryhmä tuli hänen toimistoonsa vaatii Mikkelin läänissä olevaa metsää toimenpidekieltoon, koska siellä majailee Suomen eteläisin kuukkeli-pariskunta. Isä totesi heille, että mikäli toimenpidekielto toteutetaan jää useita ihmisiä ilman työtä ja toimeentuloa. Hän pyysi ilmoittamaan, mihin motelliin metsähallitus voi maksaa kuukkeli-pariskunnalle yösjän.

Vuosi 1965 oli kuitenkin perheen tapahtumien kannalta hyvin järkyttävä. Isän täyttäessä 50 vuotta 2.11.1965 yli sata henkeä kävi onnittelemassa häntä Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmassa olevassa uudessa kodissa. Isän ja muun perheen mielet olivat kuitenkin apeat, sillä Eevalta oli löydetty aivokasvain. Myös ensimmäisen lapsenlapsen Nina Marian kohtalokas sairaus tuli ilmi samoihin aikoihin.

Tammikuussa 1966 isä joutui ja pystyi ottamaan vastaan hyvin suuren tehtävän työssään – ehkä työuransa suurimman haasteen. Tuolloin käynnistyi suuri ja vaikea murros metsähallinnossa. Maan hallitus tahtoi käyttää valtion maita asutustoimintaan ja luonnonsuojelualueiksi. Organisaatioita kehitettiin hoitoalueiden lukumäärää vähentämällä. Isän tehtäväksi tuli yhdistää Itä- ja Länsi-Suomen piirikunnat Etelä-Suomen piirikunnaksi. Hän aloitti maaliskuun alussa 1966 Tampereella työt Länsi-Suomen piirikunnan virkaatekevänä päällikkönä.

Eeva-tytär leikattiin ja sädehoidettiin HYKSissä. Vuoden 1966 alussa toipumista tapahtui ja Eeva suunnitteli jo opintojensa jatkamista Maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa Kodin taloustieteen laitoksella. Sairaus oli kuitenkin väkevämpi. Maaliskuussa 1966 kuoli Nina Maria. Kevään koittaessa Eevan sairaus uusiutui ja muutaman kesäisen viikon kuluessa hänen tilansa huonontui niin, että hän joutui sairaalahoitoon Kuopion keskussairaalaan. Isän ollessa viikot Tampereella äiti ja Armi valmistelivat muuttoa Tampereelle.

Patvinsuon reunalla Pohjois-Karjalassa sijaitseva upea Suomujärvi oli monena kesänä perheen vierailukohde. Kuvassa vuodelta 1960 ovat järveä pirstovalla soraharjanteella Armi, Eeva ja isä.

Tampere (1.3.1966–31.5.1970), 4 v 3 kk

Piirikuntapäällikkö, muutosjohtaja, Eevan kuolema, oma sydäninfarkti

Muutto Tampereelle Laukontorin virka-asuntoon tapahtui 24.7.1966. Eeva oli niin huonossa kunnossa, että siirto Tampereen Keskussairaalaan jouduttiin toteuttamaan yksityisellä lentokoneella. Elokuu kului pääasiassa sairaalassa, mutta kotikin tuli kuntoon. Eeva nukkui pois heti 1.9.1966 vuorokauden alussa. Samana päivänä Armi aloitti uudessa koulussa uudessa luokkayhteisössä. Kenellekään hän ei voinut kertoa, että muutama tunti aikaisemmin hänen rakas sisarensa oli kuollut – ei ollut silloin kriisiterapiaa – ja olisiko mikään voinut auttaa. Elämän oli vain jatkuttava. Eeva haudattiin Vatialan metsähautausmaahan. Perheen Kuopioon muuton jälkeen Eevan eno, äidin Johannes-veli on tänne saakka – nyt siis pian 40 vuoden ajan – toiminut yhdyshenkilönämme ja käynyt hoitamassa Eevan hautaa omien rakkaidensa hautojen ohella.

Isä hoiti siis Länsi-Suomen piirikuntapäällikön tehtävää maaliskuusta 1966 alkaen ja maatalousministeri Lars Lindemanin nimittämänä 1.1.1969–31.5.1970. Kuten jokainen muutoksessa työyhteisöä johtanut tietää, kohdistuu johtajaan kaikki se epäily, turhautuminen ja kauna, jolle ei ole olemassa oikeaa kohdetta. Näin kävi tietysti isällekin. Hän tunsu jo vuosikymmenten ajalta itäisen Suomen metsät ja metsähallinnon toimintatavat ja toimijat. Nyt hänen oli tutustuttava läntisen Suomen alueella sijaitseviin valtion metsiin ja maihin sekä niitä hoitavan organisaation toimijoihin. Tehtävänä oli laatia suunnitelma kaikkien metsävaltion omistamien maiden liittämisestä yhteen ja organisaatioiden yhdistämisestä. Se merkitsi näissä organisaatioissa toimijoiden kohdalla suuriakin muutoksia. Isä tutustui nyt myös Suomenlahden rannikolla ja Turunmaan saaristossa oleviin valtion omistamiin saariin ja maihin.

Laukontorin kodissa kokoontuivat jälleen kerran isän työtoverit puolisoineen ja ystävät Nurmeksen, Savonlinnan, Kuopion ja jopa luovutetun Karjalankin ajoilta halusivat nähdä perheen uuden kodin. Äidin työmäärä kotona väheni, koska Armi oli jo aikuistumassa ja Eskokin valmistunut lääkäriksi ja perustanut perheen ja rakentanut talon Naantaliin. Tampereen ja Naantalinvälisen matkaan lyhyys tihensi tapaamisia – ja lapsenlasten syntymät 1967 ja 1969 antoivat osaltaan uskoa elämän jatkumiseen. Äidin toiminta kodin ulkopuolella oli hyvin aktiivista. Hän kävi säännöllisesti ja usein Koukkuniemen vanhainkodissa olevien yksinäisten vanhusten keskustelukumppanina. Hän toimi Punaisen Ristin (SPR) naistoimikunnassa ja sen myötä aivan käsin tehtävässä työssä pitkiäkin päiviä SPR:n keskusvarastossa strategisissa kalliosuojissa järjestämässä lahjoituksia ja pakkaamassa katastrofi varusteita.

Isän työrintamalla organisaatiouudistus eteni ja keväällä 1968 oli jo nähtävissä, että Maa- ja metsätalousministeriössä ja Metsähallituksessa asetettu tavoite piirikuntien yhdistämisestä Etelä-Suomen piirikunnaksi vuoden 1970 kesällä toteutuu. Puolustusvoimat ylensi hänet Itsenäisyyspäivänä 1968 majuriksi. Siviilihenkilölle tämän sotilasarvon myöntäminen on varsin poikkeuksellista. Hän toimi myös Suomen metsänhoitajaliiton hallituksen varapuheenjohtajana 1967–1969.

Armi-tytär valmistautui kevään 1968 ylioppilaskirjoituksiin. Kauniin aurinkoisena torstaina, toukokuun 22. päivänä 1969 lounastauon aikana äiti, isä ja Armi olivat sopineet tapaamisesta Hämeenkadun varrella sijaitsevassa konttorikoneita myyvässä liikkeessä. Tarkoitus oli ostaa Armille ylioppilaslahjaksi kirjoituskone. Ilmeisesti kiireinen kävely tai mikä sitten olikaan viimeinen pisara, mutta yhtäkkiä isä sai elämänsä ensimmäisen sydänkohtauksen. Se oli hyvin tyypillinen tuon ajan suomalaisen miehen tapaus: 53 vuoden ikäinen, tupakoiva mies, jonka mistään

Erkki Länsimiehen työjakso Tampereella oli rankka, sen lopulla 1969 hän sai rajun sydäninfarktin vain 53 vuoden ikäisenä. Sairauden jälkeen ja hänen työuransa kääntyessä lakipisteeseensä isä alkoi päästää sisintään näkyville. Vakava, suorastaan ankara ilme lientyi entistä useammin hymyyn.

veriarvoista ei ollut tietoa. Taustalla olivat pohjois-karjalaiset kolesteroligeenit, ankarat sotakokemukset ja vastuullinen työ. Ensimmäinen oire verisuonisairaudesta oli kammiovärinä eli isän sydän pysähtyi.

Silloin ei maallikoille ollut opetettu sydänhierontaa ja suusta suuhun tekohengitystä -menetelmä oli käytössä vain sairaaloissa. Isä makasi liikkeen lattialla sydän pysähtyneenä ja ambulanssi oli liikenneuhkassa Tammerkosken silloilla. Kun isä lopulta saatiin Tampereen keskussairaalaan näytti kaikki jo menetetyltä. Isä vietiin tehohoito-osastolle ja asetettiin hengityskoneeseen, koska hän ei enää hengittänyt. Isän hoidosta vastasivat Lauri Siitonen, Reino Ruosteenojan ja Eino Linko. He olivat perehtyneet sydänpysähdyksen hoitoon ja julkaisseetkin hoitojensa onnistumisesta. Isän sydäninfarktin jälkeisen sydänpysähdyksen kestoksi arvioitiin yli 10 minuuttia ja vuotta myöhemmin kirjoitetussa julkaisussa isä oli tajuttomana pisimpään hengissä selvinneistä ja takaisin työelämään palanneista.

Armin ylioppilasjuhlat pidettiin kuitenkin. Niissä kävi noin 50 vierasta, vaikka vaikeaa se juhламиelen löytäminen oli – erityisesti Armille. Olihan Eeva-sisaren kuolemastakin kulunut vasta vajaat kolme vuotta.

Isän sairaalahoito kesti päivälleen neljä viikkoa. Siitä ajasta hän oli yli viikon hengityskoneessa. Respiraattorista irrottamisen jälkeen isä uskoi olevansa sotilassairaalassa – joka tapauksessa hän ilmoitti olevansa majuri ja ottavansa potilashuoneen komentoonsa. Erityisesti äidin päivittäisellä huolenpidolla ja rakkaudella isä palasi kuin ihmeenä takaisin oikeaan aikaan ja paikkaan – ehkä hieman kiltimpänä kuin aikaisemmin, kuten äiti myöhemmin totesi. Maa-
talousministeri Martti Miettusen päätöksellä isä oli sairauslomalla 31.7.1969 asti. Todennäköisesti hän piti sen jälkeen vuosilomansa, joten varmaankaan ennen syyskuun alkua hän ei palannut työhön.

Kotiuduttuaan isä aloitti terveytensä hoitamisen itselleen ominaisella huolellisuudella, lähes pedanttisuudella. Hän käveli säännöllisesti päivittäin Laukontorilta Pyynikin rinteille ja laihtui varsin sutjakkaan kuntoon. Lääkäri Lauri Siitosesta ja hänen perheestään tuli perhetuttavia.

Laukontorin koti tyhjeni heinäkuun lopussa 1970 ja yhä pienenevä perhe palasi Snellmanin puiston kulmalla olevaan kotiin. Armi palasi vuoden lopussa Tampereelle lastentarhanopettajan opintoihin.

Kesällä 1969 Tampereen Messuilla Erkki Länsimiehen seurassa Armi-tytär ja kahden vuoden ikäinen pojantytär Marikki.

Erkki Länsimies ja pojantytär Helena Naantalissa 1970.

Kuopio II (1.6.1970–30.11.1978), 8 v 6 kk

Melaveden kesäasunto, metsäneuvos

Maatalousministeri Nestori Kaasalaisen allekirjoittamalla kirjeellä isä nimitettiin metsähallinnon Etelä-Suomen piirikunnan ensimmäiseksi piirikuntapäälliköksi 1.11.1970 alkaen. Tätä virkaa hän oli hoitanut jo kesäkuun alusta maatalousministeri Martti Mieltusen nimittämänä. Uusi tehtävä toi mukanaan lukuisia muita työtehtäviä. Isä toimi Kuopion työvoimapiirin työnvälitysasiodien neuvottelukunnassa, Metsähallinnon alueorganisaation yleisjohtoryhmän jäsenenä, Metsähallinnon metsien johtoryhmän (MMJR) jäsenenä, Pielisen reitin vesistöjen käytön kokonaissuunnittelun neuvottelukunnan jäsenenä, Pohjois-Savon metsänhoitajat ry:n puheenjohtajana sekä eri neuvottelukuntien jäsenenä ja neuvonantajana Pohjois-Karjalan ja Kuopion lääniorganisaatioissa.

Isän nimi alkoi vilahdella myös paikallisissa lehdissä. Uuden Etelä-Suomen piirikunnan päätösmipiteen sijoittuminen Kuopioon näkyi kesäkuun 1970-alussa. Puun tuottotavoite oli haastattelun mukaan tuolloin noin miljoona kiintokuutiometriä. Tuo määrä taas vastaa metrin levyistä ja korkeista pinnoja, joka ulottuu Suomen päästä päähän. Jo tuolloin Metsähallituksen palkat laskettiin ja maksettiin tietokoneiden avulla. Yli 2 000 työntekijän tietojen reititys reikäkorteille tapahtui aiemmin sekä Kuopiossa että Tampereella, yhdistymisestä alkaen vain Kuopiossa.

Uuden tehtävän yhteydessä tehdyssä haastattelussa isä totesi, että ”*Nykyvaiheessa puulamme ei ole enää menekkivaikeuksia. Ei olla enää nolla-alueita. Puun tuottaminen ja metsiemme tuotantokyvyn tehokas hyväksikäyttö tulee olemaan tärkein toimintakenttä. ...on löydettävä metsien taloudellisen hyväksikäytön lisäksi kaikki rinnakkaiskäytöt, esimerkiksi virkistys ja vapaa-ajan mahdollisuudet*”. (Uusi Suomi 9.6.1970)

Yhdessä lehti uutisessa tuotiin esille myös organisaatiomuutoksen ongelmia: Varsinainen poliittinen päätös yhdistymisestä tehtiin vain pari viikkoa ennen sen toteutumista eli huhtikuussa 1970. Näin ollen ne viranhaltijat ja heidän perheensä Tampereella, jotka siirtyivät Kuopioon, joutuivat hyvin kiusalliseen tilanteeseen. Kuopiossa ei ollut riittävästi sopivia vuokra-asuntoja tarjolla. Tamperelaiset olivatkin pitäneet Jyväskylää parempana piirikuntakonttorin sijoituspaikkana.

Etelä-Suomessa oli 26 hoitoaluetta, joiden päälliköille tarjottiin neuvottelupäivien aikaan iltakahvit kotona. Esimerkiksi 21.1.1971 osallistuneista ”ukkoherroista” tuttuja nimiä vieraskirjassamme ovat mm. Paavo Niemi, Esko Sihvola ja Matti Kemiläinen Nurmeksesta, Alpo Harala Tampereelta, Vilho Kärki Iisalmesta, Pentti Stenberg ja Sakari Airaksinen Lieksasta, Pekka Engdahl Savonlinnasta ja Jorma Tapaninen piirikuntakonttorista Kuopiosta. Neuvottelupäivien esitelmien aiheita olivat sääoppi, kulon torjunta, maanhoidon biologia ja -tekniikka, metsänhoito turvemailla, taimistonhoito jne.

Helsingin Sanomissa (29.3.1973) isä esitti huolestumisensa siitä, että Etelä-Suomeen on kaavailtu liikaa luonnonpuistoja ja suojelualueita. ”*Metsätaloudesta on jo irrotettu maata ja metsää noin 57 000 hehtaaria ja Pohjois-Karjalaan kaavaillaan 30 000 hehtaarin suuruisia kansallispuistoja*.” Kuitenkin, kun Sisäasiainministeriö lähetti ohjeet ehdotettujen kansallispuistoalueiden valvonnasta, metsähallitus kielsi hakkuut.

Sama aihe oli esillä vielä myöhemminkin piirikunnan neuvottelupäivillä (Savon Sanomat, 28.9.1977). Piirikuntakonttori antoi lausuntonsa Kansallispuistokomitean mietinnöstä. Isän allekirjoittaman mietinnön mukaan suunnitelman täysimääräinen toteutuminen merkitsisi noin 350 ympäri-vuotisen työpaikan menetystä ja vuotuisen hakkumäärän putoamista 135 000 kiintokuutiometriä. Neuvottelupäivillä todettiin myös puun kysynnän Euroopassa vähentyneen, koska Kanada on tulossa samoille markkinoille.

Esko Länsimiehen väitöstilaisuuden kuulijoina Turussa tammikuussa 1975 Erkki Länsimies, tytär Armii ja Eskon tyttäret Helena ja Marikki.

Isän elämässä oli varmaankin ainakin yksi vaikea asia ja se oli luonnonrakkauden ja omaan metsänhoitajan työhön kohdistunut paine luonnonsuojelijoiden ja laajemmin metsien moninaiskäytön puolelta. Isä hahmotti metsän ja sen antimet suomalaisena olemisen syvimmäksi arvoksi ja myös materiaalisen hyödyn lähteeksi. Ei Suomi olisi kyennyt säilyttämään itsenäisyyttään ilman korpisotureiden ymmärrystä metsästä eikä voittamaan takaisin vapauttaan taloudellisesti ilman metsästä saatujen resurssien avulla maksettuja sotakorvauksia ja velkoja – niin itään kuin länteen.

Hän toteutti omia näkemyksiään metsästä Nurmeksen Saramossa sijainneella metsäpalstallaan ja syksyllä 1971 Riistavedeltä hankkimallaan kesäpaikalla. Melavesi oli tuolloin, 1970-luvun alussa, vielä lähes luonnontilainen vesistö ja isä saattoi uudelleen palata aikoinaan harrastamansa kalastuksen pariin. Kiinteistöt alkoivat kuitenkin olla taakka, sillä molempien vanhempieni voimat alkoivat vähetä. Melaniemen rannalla kesänsä viettävien muiden mökkiläisten kanssa hyvä naapuruus korvasi kuitenkin räsitukset. Myös minun ja perheeni muutto Kuopioon talvella 1976–77 lisäsi kesäpaikan käyttöä.

Korkein kunnianosoitus Erkki Länsimiehelle oli 20.12.1974 Tasavallan Presidentti Urho Kekkosen allekirjoittamalla avoimella kirjeellä suotu metsäneuvoksen nimi ja arvo. Arvonimiasteuksen mukaan tuo arvo voidaan myöntää poikkeuksellisen ansiokkaan työ- ja virkauran myötä. Lisäksi edellytetään laajaa yhteiskunnallista toimintaa oman työn lisäksi. Arvonimien ensimmäiseen ryhmään kuuluvat valtioneuvos ja vuorineuvos. Toiseen ryhmään kuuluu metsäneuvos yhdessä mm. ministerin ja kauppaneuvoksen kanssa. Ryhmiä on kaikkiaan 15.

Metsäneuvoksen arvonimen lisäksi isälle myönnettiin Metsästäjien Keskusjärjestön hopeinen ansiomerkki 1974, Puolustusvoimien hopeinen ansiomitali 1975 ja P-S metsänhoitajat ry:n kunniajäsenyys.

Maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen allekirjoittamalla kirjeellä Erkki Länsimiehelle myönnettiin ero 1.12.1978 alkaen. Isä oli tuolloin juuri täyttänyt 63 vuotta ja palvellut valtiota yhtäjaksoisesti rauhan aikana metsänhoitajana ja sodan aikana upseerina vuoden 1938 alusta lukien eli yhteensä 40 vuotta ja 11 kuukautta.

Eläkkeelle jäämisensä yhteydessä Savon Sanomien toimittaja Erkki Ryynäsen kirjaamassa haastattelussa isä toteaa:

”On ihmeellistä, että syytteet luonnon tuhoamisesta kohdistetaan pääasiassa juuri metsämiehiin, kun juuri he ovat ensimmäisiä luonnonsuojelijoita tässä maassa ja vastuussa todella pitkäjänteisestä luonnonvarojen hoidosta. ...”Metsäneuvos Länsimies sanoo hyökkäilyyn metsätaloutta ja metsämiehiä kohtaan vetävän mielet hiukan apeiksi ammattikunnan piirissä. Apeaksi sen vuoksi, että metsämiehet pitävät heihin kohdistuvaa arvostelua luonnonsuojeluasioissa täysin kohtuuttomana ja virheellisenä.”

Isä ennakoï haastattelussaan, että parin vuosikymmenen aikana syntyneet taimikot ja järeitynyt nuori metsä mahdollistavat 20 prosentin korotuksen hakkuusuunnitteissa. Aihetta huoleen oli myös luonnonsuojelijoina esiintyvien tuntemuksessa jokamiehen oikeuksista ja suhtautumisessa rauhoitettujen lajien pesimärauhaan jne.

Erityisenä huolena isä esitti sen, että puu energialähteenä on unohdettu. Pelkästään Etelä-Suomen piirikunnan alueella taimikon harvennushakkuiden yhteydessä 1980-luvulla olisi saatavissa energiapuuta noin 150 000 kuutiometriä vuodessa. Hän palautti haastattelussa mieleen myös puun käytön autojen polttoaineena.

Maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen 26.10.1978 allekirjoittamalla kirjeellä Erkki Länsimiehelle myönnettiin ero piirikuntapäällikön virasta 1.12.1978 alkaen.

Erkki Länsimies hiihtoretellä Melaveden mökillään kevättalvella 1977.

Metsäneuvos Erkki Länsimies eläkkeelle jäämisensä aikoihin 1978.

Eläkkeellä oloaika Kuopiossa (1.12.1978–4.12.1981), 3 vuotta 3 päivää

Armin lapset, Geneve, sairaus ja kuolema

Isän eläkkeellä olo jäi hyvin lyhyeksi. Suunnitelmat muistojen ja arkistojen järjestämisestä eivät toteutuneet toivotulla tavalla. Noin 10 vuotta aikaisemmin sairastetun infarktin jälkeen hyvin hoidettu lääkkeellinen ja liikunnallinen hoito eivät pysäyttäneet valtimosairauden etenemistä. Sydänlihaksen rapistuminen ja vähentynyt hapensaanti johtivat yhä vaikeutuviin rytmihäiriöihin. Hyviä rytmihäiriölääkkeitä ei ollut silloin – eikä taida olla nytkään. KYKSissä sepelvaltimoiden ohitusleikkauksien aloittamista valmisteltiin, mutta kun ne sitten aloitettiin syksyllä 1983, oli jo liian myöhäistä – eikä alkuun otettu 60 vuotta täyttäneitä edes verisuonten kuvauksiin! Sairaus asetti rajoitteita liikkumiselle ja varovaisuutta myös autoa ajettaessa.

Isä ehti kuitenkin järjestää sotavuosien arkistonsa. Muistikirjat ja muu aineisto meni Rukajärven taistelijoiden yhdistykselle. Isä on yhtenä haastatelluista Antti Tuurin Rukajärvi-teoksessa. Isä ehti järjestää myös varsin laajan musta-valkoisten metsäaiheisten valokuvien arkistonsa. Minä toimitin mm nuo kuvat isän kuoleman jälkeen Metsähallituksen piirikuntakonttorin silloiselle päällikölle Eero Tillille.

Merkkitapaukseksi vanhemmilleni muodostui osallistuminen kutsuvieraina Metsähallituksen 120 vuoden toimintavuoden juhlallisuuksiin toukokuussa 1979.

Armi-tyttären avioituminen joulukuussa 1977 ja Eero-pojan syntyminen marraskuussa 1978 oli merkittävä tapaus isälle ja äidille. Armin puoliso työpaikaksi tuli kesällä 1979 Suomen ulko-ministeriön edustusto Genevessä. Armi ja Eero seurasivat perässä heinäkuussa – ja äidin päiväkirjamerkinnoista kuului haikeus heidän lähtönsä jälkeen.

Keväällä 1980 isä ja äiti viettivät yli neljä viikkoa Armin ja hänen perheensä luona. Matkan aikana he tekivät laajan automatkan Genevestä Ranskan Lyonin, Chamonix'n ja Nizzan kautta Italian Torinoon ja Alppien tunneleiden kautta takaisin Geneveen.

Maaliskuussa 1981 Genevessä syntyi heidän nuorin lapsenlapsensa Alli.

Kuukautta myöhemmin isä ja äiti muuttivat parin korttelin päähän uuteen asuntoon. Syynä muuttoon oli Kuninkaankadun ja Kauppakadun kulmauksessa sijainneen asunnon meluisuus varsinkin viikonloppuisin ja kesäaikoina. Kumpikaan ei kuitenkaan ilmeisesti viihtynyt uudessa-kaan paikassa. Isän rytmihäiriöt pahenivat niin, että hänelle tuli ilmeisesti lyhytkestoisia kammiovärinöitä ja niihin liittyviä tajunnan menetyksiä. Yhteen tällaiseen kohtaukseen liittyen isä joutui KYKSiin hoitoon. Tuolloin Armi, Eero ja Alli tulivat lähes kahdeksi viikoksi käymään.

Isän sairauteen liittyvää surua lievitti Eeron ja uuden vauvan näkeminen myös heinäkuussa muutaman viikon aikana Armin perheen kesälomalla. Liekö nuo olleet viimeiset onnelliset päivät Melavedellä?

Viimeiseksi ja kuolettavaksi osoittautunut rytmihäiriö alkoi varhain aamuyöllä 27.11.1981. Äiti soitti minulle, jolloin ajoin Maaherrankadun asunnolle. Ambulanssimiehet tulivat jo portaikossa vastaan kantamassa isää kohti sairaankuljetusautoa. Isä vietiin teho-osastolle ja asetettiin hengityskoneeseen. Muutamassa päivässä tehon lääkärit totesivat, että rytmihäiriön aiheuttama verenkierron pysähtyminen oli kestänyt niin kauan, että aivojen toiminta oli jo loppunut. Vaikka sydän saatiin vielä sykkimään ei toipuminen ollut enää mahdollinen. Isä siirrettiin pois teholta ja elintoiminnot pysähtyivät viikon kuluttua kohtalokkaasta rytmihäiriöstä.

Äiti on kirjoittanut käsin vieras- tai päiväkirjaansa seuraavan tekstin, joka on kirjoitettu useassa eri vaiheessa ja sen ympärille on mustalla tussilla piirretty kehys:

”Erkki!

27.11.1981 perjantaina aamulla 3:40 Erkki sai tajuttomuuskohtauksen – se jatkui viikon sairaalassa ja 4.12.1981 perjantaina aamuyöstä hän kuoli. Näin lyhyesti, mutta pitkä ja vaikea tulee olemaan tämä prosessi, joka minulla on edessä.

*Erkki rakas, lepää Herran ihanassa rauhassa.
Valtavia kukkatervehdyksiä olet saanut muistoksesi.
Olen järkyttynyt muistosi kunnioittajien paljoudesta!!
Herran purteen astuessa, myrsky taukos tyyni saa
aamuruskon koittechessa pursi rannan saavuttaa.”*

Vieraskirjassa on kymmenittäin nimiä ja hautauspäivänä 18.12.1981 Kuopion siunauskappellissa oli yli 120 saattajaa. Myös Armi perheineen lensi Genevestä. Rovasti Matti Järveläinen suoritti siunauksen. ja Metsähallituksen ylijohtaja Jaakko Piironen lausui muistosanoissaan:

”Hänen piirikuntapäällikkökautensa sattui vaikeaan murroskauteen metsähallinnossa. Uusia tehtäviä ja vaatimuksia kohdistui jatkuvasti johtotehtävissä oleville henkilöille. Se vaati paneutumista ja sopeutumista sekä määrätietoista työtä päämäärien ja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Organisaatioita jouduttiin kehittämään, hoitoalueiden lukumäärää vähentämään. Kahden piirikuntakonttorin yhdistäminen ja työkelvoiseksi saattaminen tuli hänen tehtäväkseen. Ihmisiä jouduttiin määräämään uusiin tehtäviin ja uusille paikkakunnille. Tunsin Erkki Länsimiehen läheisesti ja tiedän kaiken tämän käyneen hänen voimilleen. Kaikissa vaiheissa hän korosti inhimillisyyden merkitystä ja arvoa pyrkien siten keventämään alaistensa ongelmia ja heihin kohdistuvia paineita.

Joutuessamme monia vuosia työskentelemään yhdessä Erkki Länsimiehen persoona jäi työtovereiden mieleen monin tavoin. Hän valmistautui kokouksiimme ja eri tilaisuuksiimme huolella. Hänen puheenvuoronsa olivat rakenteeltaan ja sanonnaltaan nautittavia ja niistä ilmeni hänen lukeneisuutensa ja poikkeuksellisen herkullinen ilmaisutaitonsa. Monet hänen sanonnoistaan ovat jääneet elämään meidän keskuudessamme.

Me Erkki Länsimiehen työtoverit jaimme kaipaamaan häntä eläkepäivien tultua ja hänen siirtyessä yksityiselämään. Erojaishaastattelussaan Metsävaltio-lehdessä Erkki Länsimies lupaili muistelmiensa keräämistä ja julkaistamistakin. Toivottavasti hänellä on ollut voimia tämän ajatuksensa toteuttamiseen.

Metsähallitus esittää piirikuntapäällikkönsä arkun äärellä kiitollisen, kunnioittavan ja lämpimän viimeisen tervehdyksensä. Me toivomme lähiomaisille voimia näiden vaikeiden aikojen ylittämiseen. Me tiedämme, kuinka läheisiä ja tärkeitä te olitte puolisolle ja isälle.”

Armin puoliso aloitti työn Suomen suurlähetystössä Pekingissä kesällä 1982. Äiti muutti lähemmäs toria eli Tulliportinkadun varrelle joulukuksi 1982. Hän oli aktiivinen ystäväpiirissään eri yhdistyksissä. Armin perhe palasi syksyllä 1984 Suomeen ja äiti halusi auttaa Armiä palaamaan työelämään. Äiti osti kaksion Lauttasaaresta, myi asuntonsa, kesäpaikan ja Saramon metsäpals-tan ja helsinkiläistyi. Muutto tapahtui 9.2.1985. Hän totesi, että jos hän ehtisi vielä auttaa ja osallistua Eeron ja Allin varttumiseen, johon hän ei Armin perheen ulkomailla olojen vuoksi ollut voinut tehdä.

Tämä äidin toive toteutui, sillä vain muutama päivä ennen kuin Alli aloitti koulunsa Tapiolassa, äiti sai laajan infarktin, josta hän ei toipunut. Hän kuoli 5.8.1988 75 vuoden ikäisenä. Hänet siunattiin 16.8. Lauttasaaren kirkossa 50 omaisen ja ystävän läsnä ollessa ja tuhkattiin. Tuhkaurna laskettiin isän viereen 24.8.1988 yli 50 omaisen ja ystävän läsnä ollessa.

Isäni Erkki Länsimiehen elämäntarinan kirjaaminen tässä muodossa pystyy kuvaamaan tuosta elämänkaaresta ja elämäntyöstä vain hyvin pienen osan. Olen moittinut itseäni siitä, että olisi pitänyt enempi kysyä, kuunnella ja kannustaa häntä kirjaamaan muistiin asioita. Erityisesti ne elämänvaiheet, jotka liittyvät menetettyyn Karjalaan ja sodan vuosiin, jäävät pinnallisiksi. Tämänkin kirjoitustyön aikana olen löytänyt joitakin asioita, jotka selittävät hänen – ja itseni – käyttäytymistä ja ominaisuuksia. Moneen kysymykseen haluaisin vielä vastauksen.

Toivottavasti isän ja äidin lapsenlapset ja heidän jälkeensä tulevat sukupolvet pystyvät tästä koosteesta löytämään jotain sellaista, joka kertoo heille heistä itsestään ja opettaa heitä kunnioittamaan sitä työtä ja sitä rakkautta, jonka turvin isäni, äitini ja heidän sukupolvensa teki työtään tämän maan ja kansan hyväksi.

Esko Länsimies
esko@lansimies.fi

